

دینداری و رفتارهای پرخطر

دکتر سید علیرضا افشانی^۱، شرمین امانی^۲ و اکرم میرمنگره^۳

تاریخ وصول: ۹۴/۵/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۴/۹/۹

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی میزان دینداری و رفتارهای پرخطر دانشجویان دانشگاه سراسری یزد انجام گرفته است. چارچوب نظری تحقیق، برگرفته از نظریات «کنت»، «ویبر»، «واخ»، «لو وننال و کالت» و «گلاک و استارک» است. این پژوهش با روش توصیفی و در قالب یک طرح پیمایشی و مقطعی انجام شد. داده‌های تحقیق، از ۳۲۰ نفر از دانشجویان (۱۶۰ دختر و ۱۶۰ پسر) که در دانشگاه سراسری یزد اشتغال به تحصیل داشتند، جمع‌آوری شد. این افراد، با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند. ابزار سنجش رفتارهای پرخطر عبارت بود از مقیاس خطرپذیری جوانان ایرانی. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و Lisrel مورد تحلیل قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از مدل‌یابی معادلات ساختاری، همبستگی پیرسون و آزمون آمستقل استفاده شد. نتایج نشان داد که رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، مواد مخدر، الکل، سیگار، خشونت، رفتار جنسی، رابطه با جنس مخالف و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین زنان و مردان وجود دارد که در مردان بطور معنی‌داری از زنان بیشتر است. همچنین رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، سیگار و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین مجردها و متأهلها وجود دارد که در مجردها بطور معنی‌داری از متأهلها بیشتر است. آزمون آماری پیرسون نیز نشان داد که بین مؤلفه‌های رفتار پرخطر با میزان دینداری رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل معادلات ساختاری نیز بیانگر این است که میزان تأثیر دینداری بر رفتارهای پرخطر، ۰/۵۴- است که نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معکوس این دو متغیر است یعنی افزایش دینداری باعث کاهش رفتار پرخطر شود. بطور کلی نتایج این پژوهش بر نقش مهم دینداری بر کاهش رفتارهای پرخطر تأکید می‌کند.

مفاهیم کلیدی: دینداری، رفتارهای پرخطر، جنسیت، وضعیت تأهل

^۱ دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یزد (نویسنده‌ی مسئول) afshanalireza@yazd.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد sharmin.amany@gmail.com

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد

مقدمه و بیان مسأله

رفتارهای تهدیدکننده‌ی سلامت یکی از مهم‌ترین چالش‌های بهداشتی و روانی اجتماعی است (میری و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۹)؛ و امروزه شیوع رفتارهای پرخطر^۱ در جوانان به یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین دل‌نگرانی‌های جوامع بشری تبدیل شده است (اعتماد، ۱۳۸۴) و اکثر کشورهای جهان به نوعی با آن درگیر هستند و مشکلات گسترده و شدیدی را بر جوامع تحمیل می‌نماید. علیرغم تلاش‌های بسیاری که در دو دهه‌ی اخیر در جهت افزایش آگاهی عمومی نسبت به آسیب و خطر رفتارهای پرخطر صورت گرفته است، همچنان با افزایش روزافزون این رفتارها بویژه در میان جوانان و نوجوانان روبه‌رو هستیم (میری و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۹).

مفهوم گسترده‌ی رفتار پرخطر، سلسله‌ای از رفتارها را در برمی‌گیرد که نه‌تنها برای فرد درگیر در این رفتار و افراد مهم زندگی وی زیان‌های جدی به بار می‌آورد، بلکه باعث صدمه‌ی غیرعمدی به افراد بی‌گناه دیگر نیز می‌شود (کاظمینی و مدرس غروری، ۱۳۹۲: ۱۵). کارگرگ و گرور، «خطرپذیری» را به رفتارهایی اطلاق می‌کنند که احتمال نتایج منفی، ناخوشایند و مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را برای فرد افزایش دهد (کارگرگ و گرور^۲، ۲۰۰۳). در واقع رفتارهای پرخطر عبارت‌اند از رفتارهایی که اثرات نامطلوبی بر رشد همه‌جانبه و سلامتی افراد دارد که می‌تواند مانع موفقیت‌ها و رشد گردد (میری و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۹).

استفاده از مواد مخدر یکی از معضلات جامعه‌ی جهانی است (متذکر و دیگران، ۱۳۹۰: ۵۶۰) که جز تباهی، نابودی، بیماری، پشیمانی و مرگ چیزی به دنبال نخواهد داشت (بریری، ۱۳۸۷: ۱۳۰-۱۱۹) و در هر جامعه‌ای با توجه به ویژگی‌های خاص فردی، اجتماعی و شخصیتی افراد آن جامعه، باعث بروز مشکلاتی جبران‌ناپذیر می‌شود. اعتیاد عوارض بسیار جدی و عمیقی روی سلامت جسمی و روحی - روانی فرد، زندگی خانوادگی، اقتصاد، امنیت و رشد فرهنگی جامعه می‌گذارد. در جوامع امروزی کاهش توسعه‌ی اقتصادی و حتی عدم ثبات سیاسی از عوارضی است که به معضل اعتیاد نسبت داده شده است (متذکر و دیگران، ۱۳۹۰: ۵۶۰). اعتیاد به مواد مخدر بسیاری از رفتارهای طبیعی و معمول را در زندگی فرد معتاد مختل می‌کند و در فرد هیچ تمایلی برای پرداختن به تفریحات سالم و فعالیت‌های طبیعی باقی نمی‌گذارد. بطوری‌که فرد از نظر روانی همواره

^۱ risky behaviors

^۲ Carr Gregg & Grover

درگیر تهیه و مصرف مواد مخدر و یا سپری کردن دوره‌ی نئشگی پس از مصرف ماده‌ی مخدر است (لاوینسون^۱ و دیگران، ۱۹۹۷). سوء مصرف مواد، هزینه‌ی قابل توجهی را به جامعه تحمیل می‌کند و هر سال هزاران بلیون دلار صرف توزیع داروها، درمان مصرف‌کنندگان و پرداختن به پیامدهای سوء مصرف مواد می‌شود (وند مارک^۲، ۲۰۰۷). بر پایه‌ی برخی برآوردها ۲۰۰ میلیون نفر معتاد در سراسر جهان وجود دارد. هر چند آمار کشوری اعتیاد، به علت دشواری در تشخیص و گزارش صحیح موارد، آمار دقیقی نمی‌باشد ولی به نظر می‌رسد بین ۱/۲ تا ۶ میلیون نفر در ایران از مواد مخدر بصورت وابستگی یا تفننی استفاده می‌کنند. طبق گزارشات، تعداد معتادان تقریباً هر ۱۲ سال دو برابر شده و سالانه ۸ درصد بر جمعیت آنان افزوده می‌گردد (متذکر و دیگران، ۱۳۹۰: ۵۶۱).

افراد معتاد به مواد مخدر یکی از قشرهای پرخطر و یا در معرض خطر جامعه محسوب می‌شوند (موریموتو و دیگران، ۲۰۰۵) و مهم‌تر اینکه ایران از لحاظ جغرافیایی در وضعیت بسیار پرخطری قرار دارد، زیرا در مسیر ترافیک مواد مخدر واقع شده است (رحمتی و دیگران، ۲۰۰۹).

ارتباط میان مصرف مواد اعتیادآور و روان‌گردان و بی‌بندوباری جنسی و سوانح رانندگی جوانان بارها گزارش شده است (بریری، ۱۳۸۷: ۱۲۱)؛ همچنین اینکه معتادان به مواد مخدر از گروه‌های در معرض خطر ابتلا به HIV هستند (کریمی و دیگران، ۲۰۰۹). صرف نظر از مشکلات جسمی و روانی متعدد مواد مخدر مانند توهم، افزایش اعتماد به نفس کاذب و ... باید به تأثیر زیان‌بار آن بر زندگی جمعی و فردی افراد جامعه اشاره کرد (اشنایدر، ۱۳۷۷).

شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان و جوانان ایرانی نیز در سال‌های اخیر به یک مسئله‌ی اجتماعی تبدیل شده است و نگرانی‌های عمیقی را در سطوح مختلف مدیریتی، دانشگاهی و عمومی جامعه به وجود آورده است. میانگین سن شروع سیگار در ایران در بین افراد سیگاری ۱۶/۶ سال بوده است و بالاترین نسبت معتادان کشور (۴۵/۷٪) در فاصله‌ی ۱۷ تا ۲۲ سال مصرف مواد را آغاز کرده‌اند (زاده‌محمدی، ۲۰۱۰). علاوه بر گرایش به مصرف مواد اعتیادآور و الکل و سیگار در میان جوانان همچنین می‌توان به گرایش به رفتارهای پرخطر جنسی نیز اشاره کرد.

^۱ Lowinson

^۲ Van De Mark

رفتارهای پرخطر جنسی بصورت تعدد شرکای جنسی و رفتار جنسی پرخطر محافظت نشده تعریف می‌شوند (بیرامی و اسمعلی، ۱۳۸۹: ۲۱۶). بررسی‌های انجام شده توسط وزارت بهداشت، بیانگر سرعت افزایش رفتارهای پرخطری است که می‌تواند زمینه‌ساز ابتلا به ایدز باشد (رحمتی و دیگران، ۲۰۰۹). در واقع خطر جدی که افراد دارای رفتارهای پرخطر جنسی متعدد را تهدید می‌کند عفونت ناشی از ویروس HIV و انتقال بیماری‌های مقاربتی و بارداری ناخواسته می‌باشد. این مسئله همچنین پیامدهای جسمی، عاطفی و اقتصادی زیادی دارد (بیرامی و اسمعلی، ۱۳۸۹: ۲۱۶). در سال ۱۳۸۹، ۲۰/۸ درصد از مبتلایان در ایران از طریق برقراری روابط جنسی به بیماری ایدز مبتلا شده‌اند (CDC، ۲۰۱۱؛ نقل از حاجی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۶)؛ که در این میان جوانان به دلیل عوامل فیزیولوژیکی، اجتماعی و فرهنگی بیشتر از سایرین در معرض خطرات زندگی، از جمله رفتارهای جنسی غیر ایمن و آلودگی به ایدز قرار دارند (اکینرینولا^۱ و دیگران ۲۰۰۳). مطالعات نشان می‌دهد برخی صفات شخصیتی می‌تواند سهم بسزایی در الگوی رفتارهای پرخطر جنسی داشته باشد (جوشوا^۲ و دیگران، ۲۰۰۴).

حدود ۳۳ درصد از جمعیت ایران را جوانان ۱۰ تا ۲۴ ساله تشکیل می‌دهند. تغییر شرایط اجتماعی، رشد فزاینده‌ی شهرنشینی، کاهش سن بلوغ، کاهش خانواده‌های گسترده و حتی هسته‌ای و انتشار سریع اطلاعات از طریق رسانه‌های گروهی در مورد جوانان ایران نیز صادق است. بررسی‌های انجام‌شده توسط مرکز مدیریت بیماری‌های وزارت بهداشت، بیانگر سرعت افزایش رفتارهای پرخطری است که می‌تواند زمینه‌ساز ابتلا به ایدز باشد. به عبارتی، افزایش سن ازدواج در کشور در سال‌های اخیر و کمتر شدن تمایل جوانان به ازدواج در سن پایین‌تر، سبب افزایش رفتارهای پرخطر شده است (رحمتی‌نجار و دیگران، ۱۳۸۸: ۳۵۰)؛ همچنین ممکن است رفتارهای پرخطر جنسی به دلایلی همچون فقر مالی و وابستگی شدید به مواد، لذت‌طلبی و عدم توجه به عواقب ناگوار رفتارهای محافظت نشده جنسی افزایش یابد (حیدری و دیگران، ۱۳۹۰). ناآگاهی امکان بروز رفتارهای جنسی پرخطر و انحرافات و لغزش‌های جنسی را بیشتر می‌کند (جلالی‌آریا و دیگران، ۱۳۸۴: ۲۵۰).

علاوه بر این موارد می‌توان به سبک رانندگی پرخطر نیز اشاره کرد:

¹ Akinrinola

² Joshua

تصادفات یکی از بزرگ‌ترین مشکلات سلامتی عمومی در جهان است؛ بطوری‌که سالانه جان ۱/۲ میلیون نفر را در جهان می‌گیرد و موجب مصدوم شدن ۵۰ میلیون نفر می‌شود (یوسفی و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۶). میانگین آسیب‌های مربوط به حوادث ترافیکی بر اساس طبقه‌بندی بار جهانی بیماری‌ها^۱ در سال ۲۰۰۲ برابر با ۱۹ مرگ در هر صد هزار نفر بود، اما این میزان برای کشور ایران ۴۴ مرگ در هر صد هزار نفر ارزیابی شد و متأسفانه کشورمان از این لحاظ در جایگاه اول دنیا قرار دارد. طبق تحقیق دیگری، این حوادث در سال ۲۰۰۳ باعث از دست رفتن ۱/۳ میلیون سال زندگی^۲ در ایران شده‌اند (سید معلمی و مرادی، ۱۳۹۲: ۲۵۲). بر اساس آمارها بطور متوسط حدود صد نفر در هر روز بر اثر حوادث رانندگی در ایران کشته می‌شوند، البته این رقم در دنیا روزانه به حدود ۳۰۰۰ نفر می‌رسد (یوسفی و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۶).

میزان خسارت‌های ناشی از تصادفات ترافیکی، به میلیاردها ریال بالغ می‌شود. طبق مطالعات بانک جهانی، هر ساله در کشورهای در حال توسعه، خسارت ناشی از تصادفات ترافیکی بین ۱/۴ تا ۲ میلیارد دلار برآورد می‌شود که معادل ۱ تا ۲ درصد تولید ناخالص ملی این کشورهاست (همان).

ایمنی جاده بستگی به نحوه‌ی رفتار رانندگان وسایل نقلیه دارد. رفتار راننده در اکثر سوانح و تصادفات رانندگی در ایران و جهان بعنوان عامل اصلی بروز حادثه شناخته شده و آسیب‌های جبران‌ناپذیری را برای فرد و جامعه ایجاد می‌کند. ۹۰ تا ۹۵ درصد تصادفات جاده‌ای در ایران به نوعی با عامل انسانی و به‌ویژه رفتار راننده مرتبط بوده است. رانندگی پرخطر که بعنوان «الگوهای پرخطر رانندگی» که رانندگان را در معرض خطر مرگ قرار می‌دهد و مربوط به تخلفات قانونی است، یکی از عوامل اصلی در تصادفات رانندگی به شمار می‌رود. رفتارهای پرخطر رانندگی، دومین علت منجر به مرگ و اولین علت سال‌های از دست رفته‌ی عمر در اثر مرگ زودرس و ناتوانی در ایران به شمار می‌رود (همان). از مؤلفه‌های دیگر رفتار پرخطر که به آن پرداخته خواهد شد رابطه با جنس مخالف است:

پدیده‌های معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج در جامعه‌ی ما پدیده‌ای است جدید و نو ظهور و مدرن. چنین پدیده‌ای برای مقاطع کوتاهی در دهه‌های گذشته (پیش از انقلاب) صرفاً میان طبقات بالای شهرنشین آن هم در شهرهای بزرگ بطور

^۱ global burden of disease

^۲ years of life lost

محدود گسترش یافت. با شکل‌گیری انقلاب اسلامی و تأکید بر اهداف و ارزش‌های انقلاب بر دستورات دینی و مذهبی، چنین روابطی نفی شد و در سال‌های اخیر همراه با دگرگونی‌های ساختی و اجتماعی چون گسترش شهرنشینی، صنعتی‌شدن، افزایش میزان سواد، حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی، گسترش کمی و کیفی وسایل ارتباط جمعی، این پدیده به شکلی نوظهور و از بطن روابط بین شخصی جوانان جامعه پدید آمده است. به‌گونه‌ای که تحقیقات انجام‌شده در این زمینه از خواست و میل جوانان جامعه برای داشتن چنین معاشرت‌هایی حکایت می‌کند (ارمکی و دیگران: ۱۳۷۹: ۲۹-۳؛ عبداللهیان: ۱۳۸۳: ۲۹۰-۲۵۵)؛ جوکار (۱۳۸۳: ۹۲-۹۱) و احمدنیا و مهریار (۱۳۸۳).

دختر و پسر، در رابطه‌ی متقابل، ممکن است در معرض فعالیت‌های مضر و زیادی قرار بگیرند که به سبب وجود عشق در رابطه، سوء استفاده به نظر نرسد؛ اما در واقع، آنان وارد روابط آسیب‌زا شده‌اند و خود، از آن بی‌خبرند (یوسفی و دیگران، ۱۳۸۶: ۹۶-۸۷). از جمله آسیب‌های این‌گونه روابط اختلالات هیجانی و عاطفی و برداشت‌های منفی از ظاهر خود، پنهان کردن و تحریف هویت، بروز حسادت، گرایش به مصرف الکل و مواد مخدر، افت عملکرد تحصیلی، بارداری ناخواسته، افزایش خشونت در قرارهای عاشقانه، ابتلا به بیماری‌های مقاربتی مانند ایدز، تجاوزهای جنسی، وادار شدن به ازدواج‌های زودهنگام، ایجاد جو بدبینی و سوءظن بعد از ازدواج نسبت به همسر، ارتکاب بزهکاری و درگیری با خانواده (هووارد و ونگ^۱ (۲۰۰۳) و اتا و بریجز^۲ (۲۰۰۴)) را می‌توان نام برد. جامعه‌ی ایران، جامعه‌ای جوان است، هم‌اکنون بیش از ۱۴ میلیون دختر و پسر ایرانی در سن ازدواج قرار دارند (اداره‌ی کل آمار، ۱۳۸۹)، اما به دلایل مختلف، از جمله ادامه‌ی تحصیلات، بخصوص در سطح دانشگاهی و مشکلات اقتصادی، ازدواج گروهی از آن‌ها به تأخیر می‌افتد، اما این تأخیر مانع از آن نمی‌شود که تمایلات به جنس مخالف نیز با آن فروکش کند (خواجانه‌نوری و دل‌آور، ۱۳۹۱: ۶۴-۴۱). از این‌رو بررسی نیازهای اساسی این افراد و دلایل و گرایش آن‌ها به ارتباط با جنس مخالف، از اهمیت فراوانی برخوردار است. چرا که تأمین نامناسب و ناصحیح این نیازها یا قرار گرفتن آن‌ها در مسیر نادرست، فرد را به لحاظ روحی و روانی و در روابط اجتماعی و زندگی خانوادگی با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو خواهد کرد (زارع شاه‌آبادی و سلیمانی، ۱۳۹۱: ۳۶۴-۳۳۹).

از دیگر مؤلفه‌های رفتارهای پرخطر رفتار پرخاشگرانه است:

^۱ Howard & Wang

^۲ Etaugh

یکی از مهم‌ترین مسائلی که در رابطه با جوانان در تمام سطوح جامعه (دولت، آموزش و پرورش، خانواده و ...) مطرح است، مسئله‌ی ناهنجاری‌های رفتاری جوانان است. در میان ناهنجاری‌های جوانان، پرخاشگری نمود بارزتری دارد و فراوانی آن بیشتر بوده و از لحاظ افزایش سن پرخاشگری در جوامع توسعه‌نیافته از جمله ایران، بعنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی کشورهای پیرامونی، خصوصاً کشورهای پیرامونی با ساختار سنی جوان، مطرح می‌باشد (ابوالحسن تنهایی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۰).

گزارشات متعدد در نشریات پژوهش‌های انجام‌شده، دلالت بر فراوانی پرخاشگری و افزایش بعد و گستردگی آن در بین جوانان و افزایش هر روزه و بیش از پیش مسئله پرخاشگری جوانان دارد به نحوی که مشاهده می‌شود که مسئله‌ی پرخاشگری در بین جوانان، تقریباً همه‌گیر شده و نوعی از الگوی رفتاری پرخاش‌جویانه در بین جوانان و حتی دختران رفته‌رفته بیشتر نمود پیدا می‌کند؛ بنابراین می‌توان گفت که مسئله‌ی پرخاشگری جوانان در ایران، منشأ و زمینه‌ی اجتماعی دارد و نگرانی‌هایی را در باب مسائل تربیتی، آموزشی و هویتی جوانان هم برانگیخته است (ابوالحسن تنهایی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۰). تحقیقات انجام شده به عواملی مثل تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم ساختار و کارکرد عناصر ناموزون نظام اجتماعی بر ساختار اقتصادی و نظام آموزشی (ابوالحسن تنهایی و دیگران، ۱۳۸۸: ۹)، عدم سازگاری والدین، طلاق و مشاجرات خانوادگی و غیبت طولانی مدت والدین در بروز پرخاشگری اشاره کرده‌اند (لهسایی‌زاده و مرادی، ۱۳۸۹: ۲).

اهمیت و ضرورت پژوهش

با توجه به موارد ذکر شده در حال حاضر مسئله‌ی رفتارهای پرخطر یکی از معضلات اصلی جامعه‌ی ماست و اگر بینش و گرایش جوانان در این زمینه اصلاح نشود، پیامدهای منفی بسیاری را به دنبال خواهد داشت. از این‌رو بررسی دلایل و گرایش آن‌ها به رفتارهای پرخطر، از اهمیت و ضرورت فراوانی برخوردار است؛ چرا که گرایش افراد و بخصوص جوانان بعنوان آینده‌سازان و نیروها و عوامل اصلی توسعه و پیشرفت جامعه باعث بروز مشکلات گسترده‌ای هم برای خود فرد و هم برای جامعه خواهد شد خواهد کرد. کشور ایران با بافت جمعیتی خود، یکی از جوان‌ترین کشورهای دنیاست (احسانی و عزب‌دفتران، ۱۳۸۲: ۳۰) و یکی از ملزومات اولیه‌ی توسعه‌ی انسانی برای نیل به مدارج کمال، برخورداری از سلامت جسمانی، نشاط جسمی و روانی و فضایل اخلاقی است (عزیزی و دیگران، ۱۳۹۰: ۷۶). بدون تردید، پی‌ریزی یک جامعه‌ی سالم و بانشاط در گرو سلامت روحی و جسمی اعضای

جامعه و مرهون تلاش نیروهای انسانی تندرست، کارآمد و فکور می‌باشد (فتحی، ۱۳۸۴: ۷۵)؛ که بتوانند مسئولیت‌های اجتماعی خود را به نحو احسن انجام دهند که اگر به این مسئله توجه کافی نشود، باعث هدر رفتن نیروی این قشر و ضرر آتی، موجب خسارت آتی خواهد و احتمالاً ناهنجاری‌هایی را به بار خواهد آورد.

اگر چه در شهر یزد به نظر می‌رسد اعتقادات مذهبی، بافت خاص فرهنگی و ارزش‌های اخلاقی که حاکم است، تا حدودی مانع از گرایش به رفتارهای پرخطر می‌شود اما با توجه به روند رو به رشدی که رفتارهای پرخطر در پی دارد، در ریشه‌یابی علل رفتارهای پرخطر، نقطه نظرات متفاوتی وجود دارد که رفتارهای پرخطر را محصول عوامل زیست‌شناختی، محیطی و اجتماعی و فرهنگی قلمداد می‌کنند (میری و دیگران، ۱۳۹۱: ۸۰)؛ پس به خاطر اهمیت و ضرورتی که این مسئله و بخصوص در میان جوانان و بالأخص دانشجویان دارد مطالعه‌ی عواملی که زمینه‌ساز ایجاد و افزایش رفتارهای پرخطر می‌شود ضروری به نظر می‌رسد.

پس با توجه به آنچه گفته شد، بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای پرخطر اهمیت زیادی دارد؛ و این‌گونه به نظر می‌رسد که یکی از مؤلفه‌های اصلی مؤثر در عدم ایجاد رفتارهای پرخطر - که کمتر به آن توجه شده - دینداری است.

دین در همه‌ی زمان‌ها و جوامع از ابتدایی تا مدرن و فرا مدرن در اشکال گوناگون وجود و حضور داشته است. لاروس اشتغال فکر و امر فوق طبیعی و الهی را یکی از جهانی‌ترین و باثبات‌ترین گرایش‌های انسانی دانسته است (بهار و رحمانی، ۱۳۹۱: ۱۲). دین بخش بزرگی از فرهنگ انسانی را تشکیل می‌دهد که می‌تواند با ایجاد باورها و ارزش‌های مشترک میان پیروان خود و فراخوانی آن‌ها به انجام مناسک و اعمال مذهبی مشترک آنان را به دور یکدیگر جمع کرده و از این طریق موجبات استحکام و دوام اجتماعی را فراهم کند (بهار و میثمی، ۱۳۹۱: ۴۵)

از دیدگاه جامعه‌شناسی، دین بعنوان یک نماد اجتماعی دارای کارکردهای اساسی مانند: انضباط، انسجام و خوشبختی آفرینی در نظر گرفته می‌شود که نبود آن بقای جامعه را مخدوش می‌سازد (رضادوست و دیگران، ۱۳۹۰: ۳). از دیگر کارکردهای دین آن است که چتر حمایت معنوی خود را بر پیروانش می‌گستراند و موجبات آرامش روحی و امید به آینده را در آنان فراهم می‌آورد. دیگر آن‌که از طریق دعوت به هنجارها و ارزش‌های مثبت تثبیت‌شده، اسباب شکل‌گیری تعاملات اجتماعی سالم مبتنی بر سجایای اخلاقی مثبت چون صداقت، نوع‌دوستی، ایثار و اعتماد را فراهم می‌کند و بنابراین به مشارکت‌های

گسترده افراد با یکدیگر دامن می‌زند و در نتیجه به ایجاد فضای مطلوب‌تر اجتماعی منجر می‌شود (بهار و میثمی، ۱۳۹۱: ۴۵).

همان‌گونه که محیط اجتماعی - فرهنگی بر دین تأثیر می‌گذارد، همان‌گونه نیز دین بر محیط اجتماعی - فرهنگی تأثیر می‌گذارد. دین غالباً می‌تواند عامل نیرومند تعیین‌کننده‌ی پدیده‌ی اجتماعی باشد، به نهادها شکل بدهد، بر ارزش‌ها تأثیر بگذارد، و روابط را زیر نفوذ خود بگیرد (زاگرم، ۱۳۸۴: ۱۷۵). زندگی و فعالیت‌های اجتماعی تحت تأثیر ارزش‌ها و اعتقادات کنشگران اجتماعی است. بنابراین، دین نظام یا جهان‌بینی اخلاقی و معرفتی در میان معتقدان است که الگوهای کنش و جهت‌گیری نسبت به دیگران را تحت تأثیر قرار می‌دهد (طالبی و حاجیلو، ۱۳۹۲: ۱۱۱).

از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند یک جامعه را از فساد و انحراف بازدارد اعتقادات مذهبی افراد است. به گفته‌ی رفیع‌پور مهم‌ترین علت سیستم کنترل درونی انسان‌ها هستند و مهم‌ترین سیستم کنترل درونی دین و مذهب است (بهار و رحمانی، ۱۳۹۱: ۱۲). دین با کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه بصورت یک نیروی حیات‌بخش و سعادت پرور عمل می‌کند (پوراحمد و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۰).

به نظر میسپاک، دین، انسان را به فلسفه حیات، مسلح می‌کند و به عقل وی روشنگری لازم را می‌بخشد. دین برای فرد نقشی را ایفا می‌کند که قطب‌نما برای کشتی است، یعنی در دریای زندگی جهت و راهنمایی در اختیار او قرار می‌دهد. دین نیازهای اساسی و بویژه نیاز به عشق و جاودانگی را تحقق می‌بخشد. وی این مساعدت‌ها را باعث آرامش روح، سازگاری معنوی و قدرت مقاومت در برابر خطرات اخلاقی می‌داند (آلستون و همکاران، ۱۳۷۶).

با توجه به نقش دین در زندگی اجتماعی انسان مدرن، مطالعه‌ی دین و رفتار دینی یکی از جنبه‌های مهم پژوهش و نظریه‌پردازی در جامعه‌شناسی معاصر را تشکیل می‌دهد و از ابتدای پیدایش جامعه‌شناسی مدرن، مطالعه‌ی دین به لحاظ نقشی که در ایجاد و حفظ ساختارهای اجتماعی و حفظ تعادل روان‌شناختی افراد دارد، موردتوجه بوده است. در این زمینه سن سیمون معتقد است که دین در صورت امروزی شده آن برای حفظ حیات اجتماعی و معنی ضروری است و در نظر پیروان او دین سیمانی (عامل پیوند) برای جامعه است؛ زیرا اجتماعی بودن انسان را بیان می‌کند (زاگرم، ۱۳۸۴: ۳).

دینداری، جلوه و مصداق دین است و برای آنچه در واقعیت وجود دارد، ضروری است که به دینداری پرداخته شود؛ بنابراین با توجه به وابستگی وجوه فرهنگی، سیاسی،

اقتصادی و تأثیرپذیری دین از محیط اجتماعی و فرهنگی و جایگاه دین بعنوان یکی از نهادهای مهم اجتماعی، لازم است که پژوهش‌های کمی و کیفی بسیاری در این زمینه انجام شود (رضادوست و دیگران، ۱۳۹۰: ۴).

اصطلاح «دینداری» برای توصیف میزان تعهدی که یک فرد یا گروه به یک نظام باور دینی دارند، استفاده می‌شود (رنزتی^۱، ۱۹۹۸). دینداری، به بیان کلی، یعنی داشتن "اهتمام دینی" به نحوی که نگرش، گرایش و کنش فرد را متأثر سازد (بهار و میثمی، ۱۳۹۱: ۴۷) و یک فرد دیندار کسی است که با آگاهی از اصول و شعائر یک مذهب به پیروی از آن می‌پردازد، به نحوی که این پیروی بر زندگی فردی و اجتماعی وی تأثیرگذار است (شهابی، ۱۳۸۲: ۴۰۴).

دلیل مهم در بررسی اهمیت دینی در جامعه‌ی ایران، جوان بودن جمعیت است، بنابراین بجاست که پژوهش‌های فراوان در این زمینه انجام شود. از طرفی شکی نیست که مدیران و گردانندگان فردای جامعه دانشجویان هستند، پس تحقیق و تفحص در نگرش‌ها، روحیات و اعتقادات آنان در عرصه‌های گوناگون، بویژه از بعد جهت‌گیری دینی و دینداری می‌تواند در شناخت ویژگی‌های آنان ما را یاری کند (رضادوست و دیگران، ۱۳۹۰: ۵).

ما در این مقاله، دینداری را بر اساس پنج بعد اعتقادی، عاطفی، پیامدی، دانشی و مناسکی بررسی کرده‌ایم. این تعریف از دین اگر چه کامل نیست، مهم‌ترین خصوصیات دینداری را نشان می‌دهد.

محققان هر کدام کوشیده‌اند به نوعی تأثیرات دینداری بر جوانب گوناگون زندگی افراد را به تصویر بکشند، و در این میان تحقیقات جامعه‌شناسی به بررسی تفاوت‌های جنسیتی در دینداری، تبیین علل آن و عوامل مؤثر بر آن و ... پرداخته‌اند. اما در این میان آنچه مغفول مانده تأثیر دینداری بر رفتارهای پرخطر است. به سبب اهمیت موضوع و تأثیر دینداری بر زوایای مختلف زندگی انسان‌ها و بخصوص رفتار آن‌ها و به علت وجود تحقیقات بسیار مختصر و محدود و به علت کاربردی و راهبردی بودن نتایج این تحقیق، انجام آن ضروری به نظر می‌رسد.

^۱ Renzetti

مبانی نظری و تجربی پژوهش

در این مقاله و برای بررسی این موضوع که آیا دینداری می‌تواند بر رفتارهای پرخطر مؤثر باشد یا خیر، پس از مروری بر رویکردهای نظری و تحقیقات تجربی در ایران و خارج از کشور به یافته‌های توصیفی و سپس تحلیل رابطه‌ی بین این دو متغیر خواهیم پرداخت.

نظریات مرتبط

آگوست کنت^۱ دین را سنگ بنای سامان اجتماعی می‌دانست و می‌گفت انسان نیاز دائمی به مذهب دارد؛ زیرا خواهان دوست داشتن چیزی برتر از خود است. از نظر کنت دین زمینه‌ساز گسستن اختلافات فردی در جهت غلبه بر تمایلات فردگرایانه انسان‌ها، عامل ایجاد نوع‌دوستی، عامل اساسی مشروعیت‌بخش و ایجاد ثبات در هر حکومت و تنظیم‌کننده‌ی رابطه‌ی فرماندهی و فرمان‌بری در هر قدرت اجتماعی محسوب می‌شود (موحد، ۱۳۸۶: ۱۶۴). پس بر اساس این نظریه با توجه به نقش اساسی دین در هر جامعه‌ای می‌توان این‌گونه برداشت کرد که دین می‌تواند نقش مؤثری در کاهش رفتارهای پرخطر داشته باشد.

ماکس وبر^۲ از نظریه‌پردازان رهیافت کارکردگراست که علاوه بر کارکردهای دیگر توجهی خاصی به کارکرد معنابخشی دین معطوف داشته است. «او به تبیین خود دین نمی‌پرداخت، بلکه پیوندهای میان انواع گوناگون دین و گروه‌های خاص اجتماعی و تأثیر انواع دیدگاه‌های دینی بر جنبه‌های دیگر زندگی اجتماعی را دنبال می‌کرد» (تامسون و دیگران، ۱۳۸۱: ۱۰۱؛ نقل از سراج‌زاده، جواهری و ولایت خواجه، ۱۳۹۲: ۵۷). این رویکرد هم عناصر روان‌شناختی و هم عناصر جامعه‌شناختی را مورد توجه قرار می‌دهد و با تأکیدی که بر معنا دارد، رویکرد کارکردگرا نسبت به دین را تعدیل می‌کند. وبر بر اثر روان‌شناسی اجتماعی دین‌های جهانی، نوعی رهیافت روان‌شناختی را درباره‌ی دین مطرح می‌کند. از نظر وی «دین به مجرد آن که رواج یابد، نفوذ پر دامنه‌ی خود را بر شیوه‌ی زندگی قشرهای بسیار ناهمگن بر جای می‌گذارد. مردم به روش‌های گوناگون به تفسیر رابطه‌ی اخلاق دینی با موقعیت‌های ناظر بر منافع می‌پردازند؛ بطوری‌که اخلاق دینی همچون کارکردهای صرف این موقعیت‌ها تلقی شده است. این تفسیر در چارچوبی صرفاً روان‌شناختی صورت می‌گیرد» (وبر، ۱۳۸۲: ۳۰۶؛ نقل از همان: ۵۸-۵۷).

^۱ Auguste Conte

^۲ Max Weber

با اینکه وبر در تبیین دین عنصر روان‌شناختی جستجو برای معنا را مورد توجه قرار می‌دهد، ولی تأکید می‌کند که تفاوت‌های ادیان گوناگون را باید با عوامل جامعه‌شناختی تبیین نمود؛ بطوری که از نظر وبر «راه‌های برآورده شدن نیاز به رستگاری، بر وفق جایگاه اجتماعی تغییر می‌پذیرند و در نتیجه، ایجاد راه حل‌های مسئله‌ی رستگاری فرآیندی بسیار اجتماعی است و تحت تأثیر نیروها و ضرورت‌های اجتماعی شکل می‌گیرد» (تامسون و دیگران، ۱۳۸۱: ۱۰۳؛ نقل از همان: ۵۸).

رویکرد وبر بطور کلی بر این امر دلالت دارد که دینداران بر اثر ایمان و اعتقاد خود بهتر می‌توانند بر خواهش‌های نفسانی و غریزی خود غلبه کنند و همچنین، احتمال کمتری وجود دارد که به انجام رفتارهای پرخطر روی آورند. از نظر وبر «دین عامل مهمی برای کنترل خواهش‌های غریزی انسان است» (ترنر، ۱۹۹۶؛ نقل از سراج‌زاده، ۱۹۹۸؛ نقل از همان). از سوی دیگر، مؤمنان که از احساس پوچی و بی‌هدفی کمتر رنج می‌برند، احتمال کنترل لذات مادی از طرف آن‌ها بیشتر است (سراج‌زاده و دیگران، ۱۳۹۲: ۵۸).

یواخیم واخ^۱ در تعریف جامعه‌شناسی دین می‌گوید: به مثابه روابط متقابل دین و جامعه، تصور می‌شود که انگیزه‌ها، عقیده‌ها و نهادهای دینی بطور متقابل تحت تأثیر نیروهای اجتماعی، سازمان اجتماعی و قشربندی اجتماعی قرار می‌گیرند و خود نیز آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. تا زمانی که تقسیم‌کار، مالکیت یا مرتبه‌ی اجتماعی وجود نداشته باشد و تا زمانی که رشد فردیت و همه‌ی الزامات آن فراهم نباشد نمی‌توانیم درباره‌ی تنوع تخیلی دینی پدید آمده از تمایزات اجتماعی، چنان‌که باید سخن به میان آوریم. هر چه ساختارهای زبانی و تشکیلاتی پیچیده‌تری شوند اعضای گروه کارهای گوناگون ناظر به هدفی مشترک را به هم انجام می‌دهند، آنان نه تنها کارکردهای گوناگون دارند بلکه نیروهای گوناگون، درجات گوناگون تشریک مساعی و حقوق و وظایف گوناگونی هم دارند. بطور کلی از نظر واخ، هر چه تخصصی‌شدن فشرده می‌شود و گروه‌بندی‌های مشخص مبتنی بر ثروت و مرتبه‌ی اجتماعی شکل می‌گیرد، مفاهیم، مؤسسات و عادات و رسوم دینی قشرهای گوناگون جامعه هم به مقدار فراوان شروع به تغییر می‌کنند. افزایش تفاوت در مال و ثروت، حرفه و رتبه‌ی اجتماعی، به تفاوت در اندیشه‌ی دینی، اعمال و سازمان آن منجر شد (واخ، ۱۳۸۰؛ نقل از رضادوست و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰).

^۱ Joachim Wach

تحقیقات متعدد نشان‌دهنده‌ی دیندارتر بودن زنان نسبت به مردان در برپا داشتن عبادات، فعالیت‌های مذهبی و اعتقادات دینی است. لوونتال^۱ معتقد است که این تفاوت‌ها بسته به فرهنگ و سنت هر دین است. او معتقد است سنت‌های مذهبی در هر دین یا مذهب میان زنان و مردان در تعهدات و وظایف دینی مانند نماز خواندن و ... تفاوت‌هایی ایجاد می‌کند؛ آنچنان که مثلاً اسلام و یهود در برخی از جنبه‌ها تعهدات دینی کمتری برای زنان نسبت به مردان قائل‌اند؛ بنابراین، انتظار می‌رود زنان در این ادیان به مکان عبادت خود توجهی کمتری داشته باشند و در برخی فعالیت‌های مذهبی، زنان یهود و مسلمان ممکن است کمتر از مردان ظاهر شوند. کالت^۲ نیز با بسط تئوری کنترل معتقد است که این تفاوت‌ها منشأ اجتماعی داشته و بدین شیوه تفاوت جنسیتی در دینداری را تبیین کرده است (مدیری و آزادارمکی، ۱۳۹۲: ۳-۴).

از نظر گلاک و استارک^۳ دینداری دارای پنج بعد، اعتقادی، مناسکی، تجربی، دانشی و پیامدی است. گلاک و استارک دو بعد اعتقادی و مناسکی را بیش از سایر ابعاد به کار گرفته‌اند (سراج‌زاده، ۱۳۸۳: ۷۴).

۱. بعد فکری (دانش دینی): مشتمل بر اطلاعات و دانسته‌های مبنایی در مورد معتقدات هر دین است که پیروان آن دین باید آن‌ها را بدانند؛ و درواقع شامل حداقل شناخت از اصول و فروع و تاریخ دین است، بگونه‌ای که فرد خود را ملزم به انجام اعمال دینی دانسته یا حداقل به آن گرایش پیدا کند، مانند آشنایی با قرآن، آشنایی با تاریخ اسلام و آشنایی با احکام.

۲. بعد اعتقادی (باورهای دینی): باورهایی که انتظار می‌رود پیروان یک دین به آن‌ها اعتقاد داشته باشند؛ مانند اعتقاد به وجود خدا.

۳. بعد مناسکی (اعمال دینی): شامل اعمالی می‌شود که پیروان ادیان مختلف، انجام می‌دهند؛ مثل انجام اعمال واجب دینی، همچون نماز، گرفتن روزه و ...

۴. بعد تجربی (عواطف دینی): مربوط به عواطف، احساس و تأثیراتی است که در ارتباط فرد با واقعیتی غایی یا اقتداری متعالی، همچون خداست؛ مثل احساس نزدیکی به خدا، آرامش در اماکن مذهبی و شروع کار با نام خدا.

¹ Loewenthal

² Collet

³ Glak & Stark

۵. بعد پیامدی (آثار دینی): ناظر بر آثار باورها و اعمال، تجربه‌ها و دانش بر زندگی و اعمال روزمره‌ی پیروان هر آیین است؛ مثل دقت در حلال و حرام، هراس از عمل غیر مذهبی و کمک به مستمندان (پوراحمد و دیگران، ۱۳۹۱: ۷-۶).

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

مرشدی و توسلی در پژوهشی با عنوان « بررسی سطح دینداری و گرایش‌های دینی دانشجویان » به این نتیجه رسیدند که متغیرهای پایگاه اجتماعی و اقتصادی و محل تولد دانشجویان تأثیری بر سطح دینداری و نوع گرایش‌های دینی آن‌ها ندارد، اما جنسیت آن‌ها بر این متغیرها اثر دارد، بطوری که باور دینی و پایبندی به اعمال فردی در بین دانشجویان دختر بیش از دانشجویان پسر است و گرایش به دین خصوصی و برخورد گزینشی با دین، در بین دختران کمتر از پسران است (مرشدی و توسلی، ۱۳۸۵: ۹۶-۱۱۸).

پارسامهر و دیوبند در پژوهش خود با عنوان «بررسی رابطه‌ی بین میزان دینداری والدین با خشونت میان فردی فرزندان پسر دبیرستانی» به این نتیجه رسیدند که بین دینداری والدین و خشونت فرزندان رابطه‌ی منفی و معنادار وجود داشت. میزان این همبستگی در مورد رابطه‌ی دینداری پدر با خشونت فرزند معنادارتر بوده است؛ بنابراین، تقویت باورهای دینی در والدین می‌تواند نقش مؤثری در کاهش رفتار انحرافی چون خشونت ایفا کند (پارسامهر و دیوبند، ۱۳۹۰: ۷۱-۸۷).

بررسی‌های علمی نشان می‌دهند هر چه میزان معنویت و دینداری افراد زیادتر باشد، مصونیت بیشتری از بیماری‌های روانی و انحراف رفتاری و اجتماعی پیدا می‌کنند (هاشمیان‌فر و دیگران، ۱۳۹۲: ۷۲-۵۳).

علوی و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «نقش مذهب در کاهش پرخاشگری» در شهر اصفهان به این نتیجه رسیدند که بین دو گروه مسجدی و غیر مسجدی در میزان پرخاشگری تفاوت معناداری وجود دارد؛ همچنین، بین دفعات حضور در مسجد و میزان پرخاشگری رابطه‌ی معکوس وجود دارد و همچنین میزان پرخاشگری در مردان بیشتر از زنان و افراد مجرد بیش از افراد متأهل است (علوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۸-۱۱۷).

ب) تحقیقات خارجی

کونیگ و دیگران^۱ (۲۰۰۱)، والاس و دیگران^۲ (۲۰۰۳)، در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که بین دو متغیر دینداری و مصرف سیگار رابطه‌ی منفی وجود دارد. نان ماکر و دیگران^۳ (۲۰۰۳)، به این نتیجه رسیدند که دو نوع دینداری عمومی و خصوصی رابطه‌ی منفی معنی‌داری با مصرف سیگار دارند.

دوناهو و بنسون^۴ به این نتیجه رسیدند که دینداری بصورت مستقیم با رفتارها و ارزش‌های فرا اجتماعی نوجوانان و جوانان رابطه دارد و این امر بطور بالقوه‌ای از درگیر شدن نوجوانان در رفتارهای منفی و سازش نیافته‌ای چون بزهکاری، مصرف مواد و الکل و برقراری روابط نامشروع جنسی پیشگیری می‌کند و از این طریق سازگاری اجتماعی آنان را تسهیل می‌کند (دوناهو، ۱۹۹۵).

افرادی که از دینداری بالایی برخوردارند سازگاری بهتری با موقعیت استرس‌زا دارند. میزان پایین‌تری از هیجانات منفی و افسردگی را تجربه می‌کنند. اضطراب کمتری دارند، از مصرف مواد روان‌گردان و الکل پرهیز می‌کنند، از حمایت اجتماعی بالاتری برخوردارند. آن‌ها به دلیل داشتن روشی سالم در زندگی امید به زندگی بالاتری نسبت به سایر افراد عادی دارند (کونیگ^۵، ۱۹۸۸ و سامسون^۶، ۲۰۰۵).

تحقیقات دیگر نیز هرکدام به تأثیر مذهب بر افزایش سلامت جسمانی و روانی (ویت^۷، ۲۰۰۳) بر کاهش رفتارهای پرخطری مانند روابط جنسی زود هنگام (میر^۸، ۲۰۰۳) و مصرف مواد (میلر^۹، ۲۰۰۰) تأکید کرده‌اند.

چارچوب نظری پژوهش

معمولاً در تبیین پدیده‌های اجتماعی نمی‌توان فقط به یک عامل اشاره کرد. بنابراین چارچوب نظری پژوهش، تلفیقی از نظریه‌ی کنت، وبر، یواخیم واخ، لونتال و کالت و گلاک

^۱ Koenig & et.al

^۲ Wallace & et.al

^۳ Nonnemaker & et.al

^۴ Donahue, J. M. & Benson

^۵ Koenig

^۶ Samson

^۷ Waite

^۸ Miller

^۹ Meier

و استارکمی باشد. بنا بر نظریاتی که مطرح شدند، ارتباط دینداری با رفتارهای پرخطر از نظریه‌ی وبر و جنسیت و وضعیت تأهل از نظریه‌ی یواخیم واخ و لو ونتال و کالت استخراج شده‌اند و از مدل گلاک و استارک برای سنجش میزان دینداری استفاده شده است.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- به نظر می‌رسد بین رفتارهای پرخطر و میزان دینداری رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین وضعیت تأهل و میزان دینداری رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد میزان دینداری در بین زنان و مردان تفاوت وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ رویکرد، کمی و از لحاظ راهبرد، از نوع پیمایشی می‌باشد. این پژوهش به لحاظ معیار زمان، مقطعی، به لحاظ ماهیت، کاربردی و به لحاظ معیار وسعت، پهنانگر است. جامعه‌ی آماری این تحقیق را دانشجویان دانشگاه یزد تشکیل می‌دهد. با توجه به اینکه نمونه باید از بین رشته‌های مختلف انتخاب شود، روش نمونه‌گیری مناسب برای این تحقیق، نمونه‌گیری متناسب است. برآورد حجم نمونه نیز با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای مجاز ۵ درصد، ۳۲۰ نفر محاسبه شد.

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار مورد استفاده در این مطالعه، پرسشنامه است. پرسشنامه بعد از احراز اعتبار و پایایی در مرحله‌ی مقدماتی، برای جمع‌آوری داده‌ها در مرحله‌ی نهایی مورد استفاده قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار کامپیوتری *SPSS* و *Lisrel* استفاده شد. در سطح توصیفی به درصد فراوانی و در سطح استنباطی نیز برای آزمون فرضیات از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، t و مدل‌یابی معادله‌ی ساختاری استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

از مجموع ۳۲۰ پاسخگو، ۵۰ درصد آن‌ها مرد و ۵۰ درصد آن‌ها زن می‌باشد. ۸/۸ درصد پاسخگویان متأهل و ۹۰/۶ درصد پاسخگویان مجرد و ۰/۶ از پاسخگویان دارای وضعیت سایر (مطلقه، بیوه و ...) هستند. مقطع تحصیلی ۶۶/۹ درصد پاسخگویان لیسانس، ۳۱/۶ درصد فوق‌لیسانس و ۱/۶ درصد دارای تحصیلات دکترا می‌باشند. ۴۰ درصد از

پاسخگویان از رشته‌های انسانی، ۲۲/۵ از رشته‌های علوم پایه و ۳۷/۵ از رشته‌های مهندسی می‌باشند. به منظور مقایسه‌ی رفتارهای پرخطر و مؤلفه‌های آن و همچنین دینداری در دو گروه (دانشجویان دختر و پسر) از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، مواد مخدر، الکل، سیگار، خشونت، رفتار جنسی، رابطه با جنس مخالف و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین زنان و مردان وجود دارد که در مردان بطور معنی‌داری از زنان بیشتر است.

جدول ۱: خروجی آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی میانگین میزان دینداری و رفتارهای پرخطر بین

زنان و مردان

متغیر	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	درجه‌ی آزادی	T	معنی‌داری
مواد مخدر	مرد	۱۵/۲۶	۷/۰۷۹	۳۱۷	۷/۴۱۵	۰/۰۰۰
	زن	۱۰/۵۵	۳/۷۶۳			
الکل	مرد	۱۵/۰۹	۶/۸۷۵	۳۱۷	۷/۷۵۷	۰/۰۰۰
	زن	۹/۹۵	۴/۷۹۰			
سیگار	مرد	۱۰/۷۱	۵/۷۵۸	۳۱۷	۳/۶۲۵	۰/۰۰۰
	زن	۸/۵۶	۴/۷۷۵			
خشونت	مرد	۱۱/۴۱	۴/۳۹۵	۳۱۷	۰/۰۵۲	۰/۰۰۰
	زن	۹/۵۰	۴/۰۱۲			
رفتار جنسی	مرد	۱۰/۲۰	۵/۱۰۷	۳۱۷	۷/۳۹۸	۰/۰۰۰
	زن	۶/۵۷	۳/۵۰۹			
رابطه با جنس مخالف	مرد	۱۲/۹۳	۴/۶۳۳	۳۱۷	۴/۷۰۶	۰/۰۰۰
	زن	۱۰/۴۹	۴/۶۰۶			
رانندگی خطرناک	مرد	۱۷/۴۸	۶/۰۰۲	۳۱۷	۲/۸۳۳	۰/۰۰۵
	زن	۱۵/۵۷	۶/۰۳۱			
رفتارهای پرخطر	مرد	۹۳/۰۷	۲۹/۰۶۸	۳۱۷	۶/۵۷۹	۰/۰۰۰
	زن	۷۱/۱۹	۲۲/۰۲۰			

به منظور مقایسه‌ی رفتارهای پرخطر و مؤلفه‌های آن و همچنین دینداری در دو گروه (دانشجویان متأهل و مجرد) از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، سیگار و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین مجردها و متأهل‌ها وجود دارد که در مجردها بطور معنی‌داری از متأهل‌ها بیشتر است.

ولی بین مواد مخدر، الکل، خشونت، رفتار جنسی و رابطه با جنس مخالف در مجردها و متأهل تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۲: خروجی آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی میانگین میزان دینداری و رفتارهای پرخطر بین مجردها و متأهل‌ها

متغیر	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	درجه‌ی آزادی	T	معنی‌داری
مواد مخدر	مجرد	۱۲/۹۹	۵/۹۲۶	۳۱۶	۱/۵۲۳	۰/۱۲۹
	متأهل	۱۱/۱۸	۶/۷۳۳			
الکل	مجرد	۱۲/۶۳	۶/۴۲۰	۳۱۶	۱/۶۲۳	۰/۱۰۶
	متأهل	۱۰/۵۷	۶/۳۳۹			
سیگار	مجرد	۹/۹۰	۵/۴۴۸	۳۱۶	۳/۳۶۵	۰/۰۰۲
	متأهل	۷/۱۱	۴/۰۵۸			
خشونت	مجرد	۱۰/۵۸	۴/۲۴۰	۳۱۶	۱/۷۸۷	۰/۰۷۵
	متأهل	۹/۰۷	۴/۵۱۳			
رفتار جنسی	مجرد	۸/۵۰	۴/۷۵۸	۳۱۶	۱/۷۹۸	۰/۰۷۳
	متأهل	۶/۸۲	۴/۱۳۷			
روابط با جنس مخالف	مجرد	۱۱/۸۲	۴/۷۳۸	۳۱۶	۱/۷۴۹	۰/۰۸۱
	متأهل	۱۰/۱۸	۴/۸۰۸			
رانندگی خطرناک	مجرد	۱۶/۷۷	۵/۹۱۱	۳۱۶	۲/۴۷۸	۰/۰۱۴
	متأهل	۱۳/۸۲	۶/۹۰۷			
رفتارهای پرخطر	مجرد	۸۳/۱۸	۲۷/۸۵۲	۳۱۶	۲/۶۳۳	۰/۰۰۹
	متأهل	۶۸/۷۵	۲۵/۹۹۸			

به منظور بررسی رابطه‌ی بین خرده مقیاس‌های رفتارهای پرخطر و دینداری، از آزمون آماری پی‌رسون استفاده شده است. نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد بین مؤلفه‌های رفتار پرخطر با میزان دینداری رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش هر یک از سطوح رفتارهای پرخطر، میزان دینداری، کاهش پیدا می‌کند. در بین مؤلفه‌های مختلف رفتارهای پرخطر، میزان دینداری بیشترین رابطه را با مصرف الکل و کمترین رابطه را با خشونت دارد.

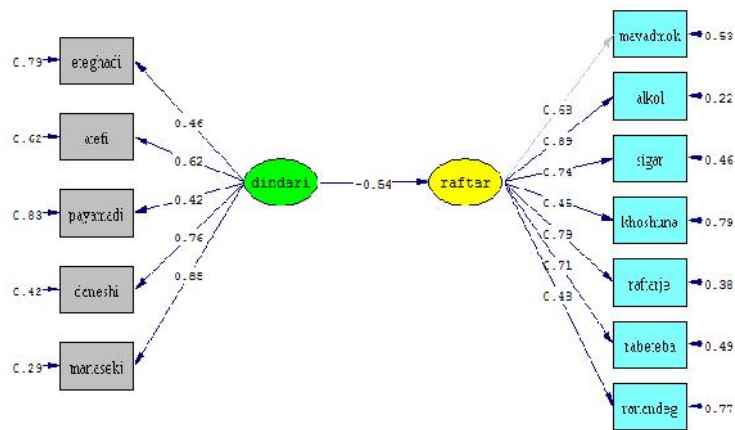
جدول ۳: ماتریس همبستگی دینداری و مؤلفه‌های رفتار پرخطر

رابطه با جنس مخالف	رابطه با جنس مخالف	رفتار جنسی	خشونت	سیگار	الکل	مواد مخدر	دینداری	
							-.۰/۲۶۴***	مواد مخدر
						۰/۶۷۱***	-.۰/۵۵۶***	الکل
					۰/۶۵۰***	۰/۵۷۱***	-.۰/۴۵۹***	سیگار
				۰/۳۲۰***	۰/۳۷۳***	۰/۲۸۷***	-.۰/۱۹۶***	خشونت
			۰/۳۹۲***	۰/۵۶۱***	۰/۶۸۸***	۰/۴۹۵***	-.۰/۵۳۹***	رفتار جنسی
		۰/۶۳۷***	۰/۲۹۹***	۰/۴۸۷***	۰/۶۱۳***	۰/۳۹۷***	-.۰/۵۳۹***	رابطه با جنس مخالف
	۰/۴۰۵***	۰/۳۲۲***	۰/۵۳۷***	۰/۳۶۹***	۰/۳۸۹***	۰/۲۷۲***	-.۰/۲۵۱***	راندگی خطرناک
۰/۶۴۲***	۰/۷۳۴***	۰/۷۸۳***	۰/۵۹۶***	۰/۷۵۵***	۰/۸۶۶***	۰/۷۳۹***	-.۰/۵۴۲***	رفتار پرخطر

 $P < ۰/۰۰۱$

نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودار ۱ منعکس شده است. چنان‌که ملاحظه می‌شود مهم‌ترین معرف‌های سازه‌ی مکنون دینداری، ابعاد مناسکی و دانشی بوده‌اند ضمن این‌که مهم‌ترین معرف‌های سازه‌ی مکنون رفتار پرخطر، استفاده از الکل و رفتار جنسی بوده است.

همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود میزان تأثیر دینداری بر رفتار پرخطر، ۰/۵۴- است که نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معکوس این دو متغیر است؛ یعنی افزایش دینداری باعث کاهش رفتار پرخطر شود.

نمودار ۱: مدل معادله‌ی ساختاری، تأثیر میزان دینداری بر رفتارهای پر خطر

شاخص‌های برازش مدل نشان می‌دهد که مدل از برازش نسبتاً خوبی برخوردار است. به منظور بررسی برازش مدل پیشنهادی چند شاخص مورد توجه قرار گرفت. شاخص با عنوان شاخص نیکویی برازش^۱ محاسبه شده است. دامنه‌ی تغییرات شاخص مذکور بین صفر و یک است، هر چه مقدار محاسبه شده به یک نزدیک‌تر باشد بیانگر برازش بهتر مدل است. در مدل حاضر، *GFI* معادل ۰/۸۵ به دست آمده است.

جدول ۴: شاخص‌های نیکویی برازش

<i>IFI</i>	<i>NNFI</i>	<i>NFI</i>	<i>CFI</i>	<i>GFI</i>	شاخص
۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۸۹	۰/۹۱	۰/۸۵	مقدار

میزان مؤلفه‌های *CFI*، *NFI*، *NNFI* و *IFI* نیز در مدل تحت بررسی به ترتیب برابر ۰/۹۱، ۰/۸۹، ۰/۸۹ و ۰/۹۱ است. با توجه به شاخص‌ها و خروجی‌های نرم‌افزار لیزرل می‌توان گفت مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

^۱ *GFI*

بحث و نتیجه‌گیری

در هر جامعه‌ای سطحی از رفتارهای پرخطر (مصرف مواد مخدر، سیگار، الکل، خشونت، رفتار جنسی، رابطه با جنس مخالف و رانندگی خطرناک) وجود دارد. و طبق آمارها نیز هر روز نیز بر میزان این رفتارها افزوده می‌شود، که افزایش این رفتارها هم می‌تواند باعث مسائل فردی و هم مسائل جدی برای سلامت جامعه فراهم کند که در حرکت جامعه به سمت رشد و پیشرفت خلل ایجاد کند و یا حتی مانع از آن شود که در این میان با توجه به تحقیق حاضر، دین و ارزش‌های دینی می‌تواند امکانی فراهم کند که افراد جامعه کمتر به سمت رفتارهای پرخطر و انحرافی کشیده شوند؛ لذا باید سرمایه‌گذاری‌های اساسی در ارتباط با تقویت این بعد انجام شود.

اگر چه نقش دین و تأثیر آن در زندگی انسان‌ها همواره مورد توجهی صاحب‌نظران این حوزه بوده است، اما در میان این مطالعات، به تأثیری که دین می‌تواند بر رفتارهای پرخطر داشته باشد مغفول مانده است.

تحقیق حاضر به منظور بررسی رابطه‌ی بین میزان دینداری و رفتارهای پرخطر از ۳۲۰ نفر از دانشجویان (۱۶۰ دختر و ۱۶۰ پسر) که در دانشگاه سراسری یزد اشتغال به تحصیل داشتند، جمع‌آوری شد؛ و مطابق با چارچوب نظری پژوهش متغیرهای جنس و وضعیت تأهل بعنوان عوامل مؤثر بر این رابطه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

نتایج آزمون t نشان داد که رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، مواد مخدر، الکل، سیگار، خشونت، رفتار جنسی، رابطه با جنس مخالف و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین زنان و مردان وجود دارد که در مردان بطور معنی‌داری از زنان بیشتر است؛ همچنین رفتارهای پرخطر (شاخص کل)، سیگار و رانندگی خطرناک تفاوت معناداری بین مجردها و متأهل‌ها وجود دارد که در مجردها بطور معنی‌داری از متأهل‌ها بیشتر است. ولی بین مواد مخدر، الکل، خشونت، رفتار جنسی و رابطه با جنس مخالف در مجردها و متأهل تفاوت معناداری وجود ندارد.

آزمون آماری پیرسون نیز نشان می‌دهد بین مؤلفه‌های رفتار پرخطر با میزان دینداری رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. بعبارت دیگر با افزایش هر یک از سطوح رفتارهای پرخطر، میزان دینداری، کاهش پیدا می‌کند. در بین مؤلفه‌های مختلف رفتارهای پرخطر، میزان دینداری بیشترین رابطه را با مصرف الکل و کمترین رابطه را با خشونت دارد.

نتایج تحلیل معادلات ساختاری نیز نشان داد که میزان تأثیر دینداری بر رفتار پرخطر، ۰/۵۴- است که نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معکوس این دو متغیر است؛ یعنی افزایش دینداری باعث کاهش رفتار پرخطر شود.

یافته‌های تحقیق مبتنی بر رابطه‌ی بین میزان دینداری و رفتارهای پرخطر همسو با نتایج تحقیقات علوی و همکاران (۱۳۸۷)، است که بین دینداری و میزان پرخاشگری رابطه وجود دارد، پارسامهر (۱۳۹۰)، رابطه‌ی بین دینداری و رفتارهای انحرافی، هاشمیان‌فر و دیگران (۱۳۹۲)، رابطه‌ی دینداری و مصونیت از بیماری‌های روانی و انحراف‌های رفتاری و اجتماعی و همچنین با مطالعات خارجی نیز از جمله کارهای کونینگ و لارسون (۲۰۰۱)، بکمن و والاس (۲۰۰۳)، بلوم، نان ماکر و مک نیلی (۲۰۰۳)، که به رابطه‌ی بین دینداری و مصرف سیگار پرداختند، دونهاو و بنسون (۱۹۹۵)، به رابطه‌ی بین دینداری و بزهکاری و مصرف مواد و الکل و برقراری روابط نامشروع جنسی پرداختند و همچنین کونینگ (۱۹۹۸) و سامسون (۲۰۰۵)، به رابطه‌ی دینداری و مصرف الکل و مواد روان‌گردان پرداختند نیز همسو می‌باشد و نتایج به دست آمده از تحقیقات قبلی را تأیید می‌کند. کاری که به تأثیر جنسیت و وضعیت تأهل بر رابطه‌ی بین دینداری و رفتارهای پرخطر بپردازد انجام نشده است اما تحقیقات مشابه از جمله کارهایی که در ادامه به آن‌ها می‌پردازیم مؤید نتایج تحقیق حاضر است از جمله پژوهش مرشدی (۱۳۸۵)، که به رابطه‌ی بین جنسیت و دینداری پرداخت و همچنین علوی و همکاران (۱۳۸۷)، که به مطالعه‌ی دینداری و میزان پرخاشگری در بین زنان و مردان و مجردها و متأهل‌ها پرداخت. - با توجه به این نکته که در بیشتر مطالعاتی که در زمینه‌ی دینداری انجام شده است (همانند تحقیق حاضر) جامعه‌ی آماری مورد مطالعه، دانشجویان (جوانان) بوده‌اند. بنابراین نتایج به دست آمده از این قبیل مطالعات قابل تعمیم به سایر افراد جامعه و سایر گروه‌های سنی نیست؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که انجام پژوهش بر روی نمونه‌های معرف‌تر که قابلیت تعمیم‌پذیری بیشتری داشته باشد انجام شود.

- با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و سایر پژوهش‌های دیگر در ارتباط با نقش دین در کاهش رفتارهای پرخطر، باید سرمایه‌گذاری هدفمند در این زمینه انجام شود.

- به منظور نتیجه‌گیری بهتر و تعمیم‌پذیری بالاتر پیشنهاد می‌شود که سایر تحقیقات به صورت تطبیقی و بر روی نمونه‌های متفاوت انجام شود.

فهرست منابع:

- آزادارمکی، تقی و دیگران (۱۳۷۹). "بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده‌ی تهرانی"، مجله‌ی علوم اجتماعی، تهران: دانشگاه تهران، شماره‌ی ۱۶.
- آلستون و همکاران (۱۳۷۶). دین و چشم‌اندازهای نو، ترجمه‌ی غلام‌حسین توکلی، قم، تبلیغات اسلامی.
- ابوالحسن تنهایی، حسین؛ شیری امین‌لو، شیرین و صنعت‌خواه، علیرضا (۱۳۸۸). "بررسی زمینه‌های اجتماعی پرخاشگری جوانان در ایران"، نشریه‌ی علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی، شماره‌ی ۱۴.
- احسانی، محمد و عزب‌دفتران، مریم (۱۳۸۲). "بررسی عامل‌های بازدارنده‌ی مشارکت فعالیت‌های ورزشی دختران دانشجو، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان"، فصلنامه‌ی المپیک، سال ۱۱، شماره‌ی ۳ و ۴ (پیاپی ۲۴).
- احمدنیا، شیرین و مهریار، هوشنگ (۱۳۸۳). نگرش و ایده‌آل‌های نوجوانان تهران در زمینه‌ی همسرگزینی، فرزندآوری و تنظیم خانواده، مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران.
- اداره‌ی کل آمار عمومی ایران (۱۳۸۹). دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری، سالنامه‌ی آماری ۱۳۸۹، جمعیت بر حسب سن در سال ۱۳۸۵.
- اشنایدر، سولدن (۱۳۷۷). ترجمان امان‌اله (ترجمه)، ماری‌جوانای خانمان‌سوز، تهران، انتشارات پژوهشکده.
- بریری، ماهرخ (۱۳۸۷). "تأثیر اکستازی در بروز رفتارهای پرخطر رانندگی"، فصلنامه‌ی مطالعات مدیریت ترافیک، سال سوم، شماره‌ی ۱۱.
- بهار، مه‌ری و رحمانی، سحر (۱۳۹۱). "بررسی شکاف نسلی به لحاظ وضعیت دینداری دو نسل دهه‌ی ۵۰ و ۷۰ (با تأکید به بعد مناسکی)"، فصلنامه‌ی جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال ۳، شماره‌ی ۶.
- بهار، مه‌ری و میثمی، مهدی (۱۳۹۱). "بررسی نقش دینداری در سرمایه‌ی اجتماعی کارکنان شرکت ملی صنایع پتروشیمی ماهشهر"، فصلنامه‌ی انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال ۸، شماره‌ی ۲۷.
- بیرامی، منصور و اسمعیلی، احمد (۱۳۸۹). "مقایسه‌ی عوامل و صفات شخصیتی دانشجویان دارای روابط جنسی پرخطر و فاقد روابط جنسی پرخطر"، مجله‌ی پزشکی ارومیه، دوره‌ی ۲۱، شماره‌ی ۳.

پارسامهر، مهربان، دیوبند، فائزه (۱۳۹۰). "بررسی رابطه‌ی بین میزان دینداری والدین با خشونت میان فردی فرزندان پسر دبیرستانی"، مجله‌ی روانشناسی و دین، سال ۴، شماره‌ی ۱.

پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۹۱). "بررسی رابطه‌ی دینداری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی (مورد مطالعه: شهرستان کوهدشت)"، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ۱، شماره‌ی ۱.

جلالی آریاک، ناهیدی، امیرعلی‌اکبری و علوی مجدح (۱۳۸۴). زمان و روش آموزش مسائل جنسی از دیدگاه والدین و معلمان شهر گرگان، دومین کنگره‌ی سراسری خانواده و مشکلات جنسی، تهران، دانشگاه شاهد، ۲ و ۳ آذر ماه.

جوکار، بهرام (۱۳۸۳). "مقایسه‌ی نگرش دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی شیراز به دوستی دختر و پسر"، مجموعه مقالات سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه تربیت مدرس.

حاجی‌زاده، شایسته و دیگران (۱۳۹۱). "رفتارهای پرخطر افراد مبتلابه عفونت HIV در مراجعان به مراکز مشاوره بیماری‌های رفتاری دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران"، مجله‌ی دانشکده‌ی بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۳.

حیدری و دیگران (۱۳۹۰). تغییرات رفتارهای جنسی محافظت نشده و استفاده از سرنگ مشترک در معتادان مراجعه‌کننده به مراکز درمان نگهدارنده با متادون وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شیراز: مقایسه‌ی قبل با بعد از مداخله بدون گروه کنترل، مجله‌ی دانشکده‌ی بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۱.

خواججه‌نوری، بیژن و دل‌آور، مریم‌السادات (۱۳۹۱). "عوامل مؤثر بر دوستی دختر و پسر در بین جوانان شهر شیراز با تأکید بر فرآیند جهانی شدن"، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره‌ی پیاپی (۴۶)، شماره‌ی ۲.

رحمتی نجارکلایی و دیگران (۱۳۸۸). "کاربرد الگوی اعتقاد بهداشتی در زمینه‌ی برنامه‌ریزی برای پیشگیری از ایدز در دانشجویان دانشگاه تهران"، فصلنامه‌ی پایاش، سال ۸، شماره‌ی ۴.

رضادوست، کریم؛ حسین‌زاده، علی‌حسین و مصطفایی دولت‌آباد، حلیمه (۱۳۹۰). "بررسی جامعه‌شناسی برخی از عوامل مؤثر بر میزان دینداری (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز)"، فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه‌ی اجتماعی، شماره‌ی ۱۰.

- زارع شاه‌آبادی، اکبر و سلیمانی، زکیه (۱۳۹۱). "بررسی عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به روابط پیش از ازدواج در دانشگاه یزد"، فصلنامه‌ی علمی - رفاه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره‌ی ۴۵.
- زاکرم‌ن، فیل (۱۳۸۴). درآمدی بر جامعه‌شناسی دین، ترجمه‌ی خشایار دیهیمی، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ستاد مبارزه با مواد مخدر (۱۳۸۴). رشد تصاعدی رفتارهای پرخطر جوانان، روزنامه‌ی اعتماد، شنبه ۱۶ مهرماه ۱۳۸۴، صفحه‌ی اجتماعی.
- سراج‌زاده، حسین؛ جواهری، فاطمه و ولایتی خواجه، سمیه (۱۳۹۲). "دین و سلامت: آزمون اثر دینداری بر سلامت در میان نمونه‌ای از دانشجویان"، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۱، شماره‌ی پیاپی ۴۹، شماره‌ی ۱.
- سید معلمی، زهرا و مرادی، شادی (۱۳۹۲). "بررسی نگرش و عملکرد نسبت به رفتارهای پرخطر و ایمن و ارتباط آن با آسیب‌های فک و صورت در موتورسواران شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰"، مجله‌ی دانشکده‌ی دندان‌پزشکی اصفهان: ۹ (۳).
- شهبابی، سیامک (۱۳۸۲). بررسی اولویتهای ارزشی جوانان روستایی و عوامل مؤثر بر آن، اصفهان: گروه تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، جلد ۱ و ۲.
- طالبی، ابوتراب و حاجیلو، زینب (۱۳۹۲). "تأثیر دینداری بر اعتماد، فرا تحلیل پژوهش‌های ده سال اخیر در ایران، جامعه‌شناسی تاریخی، دوره‌ی ۵، شماره‌ی ۱.
- عبداللهیان، حمید (۱۳۸۳). ارزش سنت و بازتولید فرهنگی، مجموعه مقالات دومین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران، با عنوان بررسی مسائل جمعیتی ایران با تأکید بر جوانان، دانشگاه شیراز: انتشارات و مطالعات پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- عزیزی، بیستون؛ جلالی فراهانی، مجید و خبیری، محمد (۱۳۹۰). "بررسی نگرش دانشجویان ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه تهران به ورزش همگانی"، مدیریت ورزش، شماره‌ی ۸.
- علوی، سید سلمان؛ ثابت‌قدم، مرتضی؛ امانت، سیامک؛ نورایی، زهره و حسینی اعظم (۱۳۸۷). "نقش مذهب در کاهش پرخاشگری"، مجله‌ی روان‌شناسی و دین، سال اول، شماره‌ی ۴.
- فتحی، سروش (۱۳۸۴). "بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر گرایش به ورزش در بین دانشجویان ورزشکار (مطالعه‌ی موردی: دانشجویان ورزشکار دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران)"، فصلنامه‌ی تخصصی جامعه‌شناسی، سال اول، شماره‌ی ۴.

کاظمین، تکتم و مدرس غروری، مرتضی (۱۳۹۲). رابطه‌ی بین ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای پرخطر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مجله‌ی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، دوره‌ی ۱۲، شماره‌ی ۱.

لهسایی‌زاده، عبدالعلی و مرادی گل‌مراد (۱۳۸۹). "بررسی رابطه‌ی بین راهبردهای مقابله و رفتار پرخطرانه جوانان: مطالعه‌ی موردی شهر اسلام‌آباد غرب"، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۱، شماره‌ی پیاپی ۳۸، شماره‌ی ۲.

متذکر، مرتضی؛ شوکت نقده، معصومه و انوشه محمد (۱۳۹۰). "زمینه‌یابی فاکتورهای رفتارهای پرخطر معتادان تحت درمان با متادون مراجعه‌کننده به مرکز ترک اعتیاد بیمارستان روانپزشکی ارومیه در سال ۱۳۸۹"، مجله‌ی پزشکی ارومیه، دوره‌ی ۲۲، شماره‌ی ۶.

مدیری، فاطمه و آزادارمکی، تقی (۱۳۹۲). "جنسیت و دینداری"، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و چهارم، شماره‌ی پیاپی (۵۱) شماره‌ی سوم.

مرشدی، ابوالفضل و توسلی، غلام‌عباس (۱۳۸۵). "بررسی سطح دینداری و گرایش‌های دینی دانشجویان"، مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، دوره‌ی ۷، شماره‌ی ۴.

موحد، مجید و کایدان، میثم (۱۳۸۶). جنسیت و جامعه‌شناسی دین، انتشارات آوند اندیشه.

میری، میر نادر؛ بهرامی احسان، هادی و بهرامی‌زاده، حمید (۱۳۹۱). رابطه‌ی سبک‌های تربیتی ادراک شده پدر و رفتارهای پرخطر، مجله‌ی علوم روانشناختی، دوره‌ی ۱۱، شماره‌ی ۴۱.

هاشمیان‌فر، سید علی؛ دهقانی، حمید و اکبرزاده، فاطمه (۱۳۹۲). "تأثیر دینداری و رسانه‌های جمعی بر احساس امنیت اجتماعی دانشجویان"، پژوهش راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ۲، شماره‌ی پیاپی ۵، شماره‌ی ۱.

یوسفی، علی؛ قاسمی ادکان، فاطمه و تقوی گرجی، حسین (۱۳۹۱). "تحلیل چندگانه‌ی رفتارهای پرخطر رانندگی در کلان‌شهر مشهد"، مجله‌ی جغرافیا و مخاطرات محیطی، شماره‌ی ۴.

یوسفی، زهرا؛ اشرف، محمدرضا و هویدافر، رضوان (۱۳۸۶). سالم‌سازی روابط دختران و پسران، تازه‌های روان‌درمانی، سال ۱۲، شماره‌ی ۴۳ و ۴۴.

Akinrinola B, Susheela S, Vanessa w, Deirdre W. (2003). "Risk and protection youth and HIV/AIDS in sob-Saharan Africa",

the Alan cumtimacher institue, New York & Washington. Page: 5-40.

Carr Gregg, M. R. C., & Grover, S. R. (2003). "Risk taking behavior", *Journal of Australia* 2003; 178: 601-604.

Donahue, J. M. & Benson, H. (1995). "Religious and well-being of adolescents", *Journal of Social Issues*, 51(2), 145-160.

Etaugh, Clair, A & Bridges (2004). *The psychology of women* (2 th, ed) pearson u.s.a.

Howard, Dianne & wang min qi (2003). "Risk profiles adolesce girl who victims of dathing violence", *adolescence*, Roslyn hights: vol: 138, iss 149 pg: 1.

Joshua, D, Miller, Lynam, D., Zimmerman, Rick S., Logan, T. K., Leukefeld, C and Clayton, R. (2004). "The utility of the Five Factor Model in understanding risky sexual behavior", *Personality and Individual Differences*, 36: 1611-1626.

Karimi, M., Ghofranipour, F. and Heydarnia, A., (2009). "The Effect of Health EducationBased onHealth Belief Model onPreventive Actions of AIDS on Addictin Zarandiyeh", *Journal of Gilan University of Medical Sciences*, 18(70), pp. 64-73 [In Persian].

Koenig, H. G., M. E. McCullough, and D. B. Larson (2001). *Handbook of religion and health*, New York: Oxford University Press.

Koenig, H. G., Moberg, D. O., & Kvale, J. N. (1988). "Religious activities and attitudes of older adults in a geriatric assessment clinic", *Journal of the American Geriatrics Society*, 36, 362-374.

Lowinson J, Ruiz P, Millman R, Langrod J, (1997). *Editors. Substance abuse comprehensive textbook*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.

Meier A. M. (2003). "Adolescents transition to first intercourse, religiosity and attitudes about sex", *Soc Forces*; 81(3): 1031- 1052.

Miller L, Davies M, Greenwald S. (2000). "Religiosity and substance use and abuse among adolescents in the National Comorbidity Servey" *Journal Am Acad Child Adol Psychol*; 39 (9): 1190-7.

Morimoto HK, Caterino-De- Araujo A, Morimoto A, Reiche EM, Ueda LT, Matsuo T. (2005). "Sero prevalence and risk factors for human T cell Lymphotropic virus type 1 & 2 infections in HIV infected patients attending AIDS referral center health units in Londria & other Communities in Parana", Brazil. *AIDS Res Hum Retroviruses*; 21(4): 256-62.

Nonnemaker, J. M., McNeely, C. A., Blum, R. Wm. (2003). "Public and Private Domains of Religiosity and Adolescent Health Risk Behaviors: Evidence from the National Longitudinal Study of Adolescent Health", "Finland?" *Alcohol & Alcoholism*, 37 (4): 330-339.

Rahmati Najarkolaei F, Niknami SH. A. D, AminShokravi F, Ahmadi F.A, Jafari M. R, Rahnama P. (2009). "The Implication of Health Belief Model in Planning Educational Programms for Preventing HIV/AIDS among University Students", *Payesh* October-December 2009; 8(4):349-359. [Text in Persian].

Renzetti C. M. and Curran D. J. (1998). *Living Sociology*. Allyn & Bacon, United States.

Samson, T., Lloyd, C., Petchkovsky, L., & Manaia, W. (2005). "Exploration of Australian and New Zealand indigenous People's spirituality and mental health", *Australian Occupational Therapy Journal*, 52:181-187.

Van De. Mark NR. (2007). "Policy on reintegration of women with histories of substance abuse: a mixed methods study of predictors of relapse and facilitators of recovery", *Subst Abuse Treat Prev Policy* 2007; 2: 28.

Waite L, Lehrer E. (2003). "The benefits from marriage and religion in the United States: A conoarative analysis", *Popul Dev Rev*; 29 (2): 275- 255.

Wallace, J. M., Brown, T. N., Bachman, J. G., & Laveist, T. A. (2003). "The Influence of Race and Religion on Abstinence from Alcohol, Cigarettes and Marijuana among Adolescents", *Journal of Studies on Alcohol*, 64: 843-848.

Zadehmohammadi Ali, Ahmadabadi Zohreh (2010). "Risk-taking behaviors among adolescents: the strategies to prediction crimes commitment", *Journal of family research* winter 2010; 5(20): 467-485.